

Беценко Т. П.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

ФІГУРА СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОГО ПАРАЛЕЛІЗМУ ЯК МОВНО-ЕСТЕТИЧНИЙ ЗАСІБ ТЕКСТОВО-ОБРАЗНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАРОДНИХ ДУМ

Анотація. Семантико-синтаксичний паралелізм – універсальний художньо-образний засіб мовно-поетичної організації фольклорно-пісенних творів, зокрема текстів дум, що зумовлено власне природою стилістичної макро-структури, регулятивністю моделі, змістовою виразовістю.

У статті розглянуто погляди на сутність семантико-синтаксичного паралелізму як стилістичної фігури; з'ясовано специфіку аналізованих структур та їхню роль у побудові текстів дум.

Ключові слова: семантико-синтаксичний паралелізм, порівняння, прийом зіставлення, думовий епос, мова народних дум, фольклорно-пісенні тексти.

Постановка проблеми. Типовим явищем у мовній організації дум, як і взагалі у фольклорно-пісенному континуумі, є функціонування конструкцій семантико-синтаксичного паралелізму, адже «за частотою вживання в народній ліриці паралелізм поступається лише епітетові» [4, с. 83]. Проте треба погодитися із зауваженням, висловленим свого часу Р. Якобсоном і певною мірою актуальним нині, що в дослідженнях, присвячених розгляданій проблематиці, все ще, «як правило, недооцінюються або не беруться до уваги ті функції, які виконує паралелізм у смисловій і формальній структурі усного епосу і лірики» [23, с. 106]. З огляду на вищезазначене, вважаємо за необхідне узагальнити погляди вчених на фігуру семантико-синтаксичного паралелізму і розглянути особливості реалізації народнопісенного прийому і побудові текстів дум. З'ясування природи цього явища дасть можливість типізувати способи та прийоми національного художньо-образного мовомислення та підсумувати дослідження з проблеми текстотворення героїчного епосу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом паралелізм у фольклорних текстах привертав увагу багатьох авторів, його функції в народних ліричних піснях досліджували Ф. Буслаєв (1941), В. Жирмунський (1964), Л. Астаф'єва (1981), П. Богатирьов (1973), О. Артеменко (1977), О. Хроленко (1978), С. Єрмоленко (1987), О. Веселовський (1940), у частівках – А. Кулагіна, в баладах – Н. Макарова, Є. Калашникова, у думах – О. Веселовський (1989), М. Плісецький (1972). Проте погляди на природу фігури паралелізму як мовно-образного, мовно-стильового, художньо-виразового факту фольклорно-пісенної дійсності не типізовані в теорії поезики, лінгвофольклористиці, стилістиці тощо.

Метою статті є визначення дискусійних питань у тлумаченні явища семантико-синтаксичного паралелізму, узагальнення міркування вчених щодо потрактування сутності фігури паралелізму як однієї з базових і фундаментальних художньо-образних конструкцій у структурі фольклорно-пісенного тексту, осмислення природисемантико-синтаксичного паралелізму як

мовно-образного явища, з'ясування особливостей реалізації означеної фігури в моделюванні думової оповіді.

Виклад основного матеріалу. В історії вітчизняної та зарубіжної лінгвофольклористики відомі різні підходи щодо потрактування природи семантико-синтаксичного паралелізму як мовноструктурного, художньо-образного засобу фольклорного текстотворення.

О. Веселовський, який докладно і різнобічно розглянув це мовностилістичне явище, сутність паралелізму вбачав у «зіставленні суб'єкта і об'єкта дії за категоріями руху, дії як ознаки вольової життєдіяльності» [8, с. 101]. О. Ахманова про паралелізм (симетрію) пише як про «зв'язок між окремими образами, мотивами і т. ін. у висловленому, що виражається в однаковому розташуванні схожих елементів; однакове розташування схожих членів речення в двох або кількох суміжних реченнях [5, с. 311]. Отже, принцип однаковості, що лежить в основі творення фігури паралелізму, передбачає і внутрішню асоціативну, символічну подібність власне образів, і певну схожість зовнішньої структури розташовуваних елементів, що загалом приводить до зіставлення, чим і зумовлюється стилістичне навантаження цієї фігури.

За О. Квятковським, паралелізм – це «композиційний прийом, що підкреслює структурний зв'язок двох (звичайно) або трьох елементів стилю у художньому творі; зв'язок цих елементів полягає у тому, що вони розташовуються паралельно в двох або трьох суміжних фразах, віршах, строфах, завдяки чому виявляється їх спільність» [12, с. 193]. П. Богатирьов у визначенні паралелізму значною мірою орієнтується на структурні особливості цієї фігури: «Синтаксичний паралелізм, тобто розташування у двох паралельних реченнях однакових членів речення в однаковому порядку, ускладнюється іншими різноманітними стилістичними засобами, як-от: повтором одних і тих же слів, використанням синонімів і т. ін. Усе це підкреслює вагу художнього впливу і навіть змінює звичайне значення слів» [7, с. 114].

Прикметою паралелізму як стилістичної фігури, на думку С. Єрмоленко, є те, що в його основі, насамперед, «лежить зіставлення ситуацій – настрою природи і людини» [12, с. 112]. Такої ж думки і Л. Мацько: паралелізм «будується на зіставленні образних ситуацій зі сфер природи і людського життя» [19, с. 424], що сприймається як взаємозумовленість загального і часткового, вічнобуттєвого і швидкоплинного. С. Єрмоленко зауважує: «Уподібнення двох картин знаходить вираження в синтаксичній однотипності пісенних рядків, частин строфи, в лексичному повторі, а також у доборі таких слів, які близькі, синонімічні за значенням або мають протилежне, антонімічне значення» [12, с. 112], тобто паралелізм змісту відображається у паралелізмі структурної побудови.

Наведені дефініції засвідчують, що О. Веселовський, наприклад, за вихідне бере зіставлення за динамізмом ознаки; О. Ахманова наголошує на симетричності, подібності (однаковості), що передбачає і внутрішню асоціативну, символічну подібність власне образів, і певну схожість зовнішньої структури розташованих елементів. П. Богатирьов виходить із власне структурних особливостей фігури (зовнішніх і внутрішніх); О. Квятковський орієнтується на композиційну функцію паралелізму; С. Ермоленко, Л. Мацько роблять акцент на тому, що в основі паралелізму лежить зіставлення образних ситуацій зі сфер природи і людського життя. Помітно, що у запропонованих визначеннях наголошується на таких ознаках паралелізму, які передбачають побудову певних конструкцій за принципом зіставлення, зокрема – зіставлення картин природи і людського життя, що досягається шляхом зовнішнього і внутрішнього структурування елементів, за участю різних мовних площин (рівнів): синтаксичних, лексичних, фонетичних тощо.

Н. Формановська говорить про власне структурний паралелізм, тобто під час сприйняття таких конструкцій, у першу чергу, привертає увагу порядок розташування слів у частинах: «Однакове розташування актуалізованих і, як правило, акцентованих членів речення, – напевне, найбільш чітка ознака структурного паралелізму» [20, с. 212]. О. Артеменко виділяє синтаксичний паралелізм [1, с. 56–57], зокрема паралелізм віршів – складних конструкцій [1, с. 57], паралелізм віршів – предикативних одиниць [1, с. 58–60], паралелізм віршів, що організовані як групи предикативних одиниць [1, с. 60], синтаксико-психологічний паралелізм [1, с. 62], троїстий паралелізм [1, с. 64], неповний паралелізм [1, с. 65], заперечний паралелізм [2, с. 146]. О. Квятковський, окрім синтаксичного паралелізму як найбільш поширеного різновиду, що засвідчує дотримання в суміжних віршах однакової структури речень, також вказує на *строфічний* паралелізм (однакове повторення в суміжних строфах синтаксичної, а інколи і лексичної побудови), *ритмічний* паралелізм (ліричні мотиви підкреслюються відповідним повтором ритмічного малюнка), *прямий* паралелізм і *заперечний* [12, с. 193–195].

На окрему увагу заслуговує позиція М. Плісецького, який висловлює відмінні погляди щодо ідентифікації явища паралелізму, дотримуючись класичного визначення паралелізму як стилістичного явища: «У паралелізмі просто зближуються два явища, одне – зі сфери природи, друге – зі сфери людського життя, і в цьому зближенні почуття людини шукають і знаходять якісь асоціації, часто ледве вловлювані» [15, с. 128]. Він, окрім того, що виділяє психологічний і формальний паралелізм, пропонує розмежовувати позитивно-заперечне зіставлення, заперечне порівняння та паралелізм. Принагідно зазначимо, що формальним паралелізмом М. Плісецький вважає випадки, коли «асоціації, які створюють паралелізм, зовсім не вловлювані» [15, с. 135], і припускає, що цей різновид паралелізму існував у глибокій давнині [15, с. 135]. До структур із формальним паралелізмом, спостережених у думках, за М. Плісецьким, можна віднести, наприклад, таку: *Ой десь, ой десь за Килимом-городом козаченко гуляє, / А з Килима-города татарин поглядає* [18, с. 72]. Взагалі ж щодо запропонованого М. Плісецьким поділу структур на власне паралелізм, позитивно-заперечне зіставлення і заперечне порівняння, навряд чи можна солідаризуватися з автором, адже в усіх випадках помітна різнорівнева симетричність із погляду мовно-образного оформлення (структурування) і зіставлення ситуацій зі світу людини і природи. Питання тільки в зв'язках, що *скріплюють* ці дві паралелі. Наприклад, віднесення М. Плі-

сецьким структури *«не сизі орли заклекотали, / Як на їх турки-яниченьки із-за могили напали»* до заперечного порівняння, а не паралелізму вважаємо безпідставним, адже тут не простежуємо жодного порівняння як такого, що заступає інше сприйняття висловлюваної думки: очевидне симетричне (паралельне) розміщення образів зі світу природи і людських стосунків: *орли заклекотали – турки-яниченьки напали* (у цьому випадку сполучник як можемо замінити сполучниками *а, то, а то* тощо). Структури паралелізму мають здатність концентрувати й інші художні засоби (ті самі заперечні порівняння): *То не сива зозуленька закувала, / То не дрібна пташка щебетала, – / Як сестра до брата на чужину / Добрим здоров'ям поклонялася* [18, с. 329], *Ой у святу неділю / То не сива зозуля закувала, / Ні дробная пташка в саду щебетала, – Як сестра до брата / З чужої сторони У далекі городи / Листи писала, / Поклон посилала* [14, с. 101]. Л. Мацько підкреслює: «Часто семантико-синтаксичний паралелізм є цілісною, естетично завершеною художньою картиною ще й тому, що в ньому реалізуються образні функції усіх інших фігур і тропів: епітетів, метафор, риторичних питань тощо» [6, с. 424]. Отже, заперечне порівняння та інші типи, виділені М. Плісецьким, є, по суті, різновидами паралелізму, адже у них наявні паралельність, зв'язок між образами зі світу природи і людського життя (їхне уподібнення), хоча це подається в ускладненому варіанті: шляхом заперечення дії, ознаки тощо, прихованого порівняння тощо. Пор., наприклад, міркування з цього приводу В. Кононенка: «Типовий для народної поезії прийом – заперечне порівняння – теж свого роду паралелізм, але його вживання має іншу мету – шляхом відмови у зовнішній подібності, схожості явищ і дій передати їх внутрішній образно-метафоричний зв'язок» [13, с. 123]. Заперечення, таким чином, може виступати як універсальний прийом передачі стверджувальних логічних значень, що на рівні тексту реалізується з урахуванням трьох аспектів функціонування мовних одиниць: а) із погляду їх структури, тобто взаємодії семантичних і синтаксичних категорій, б) із погляду їх стилістичних потенцій, стилістичного варіювання для вираження однієї і тієї самої думки, в) із погляду логіки, тобто з погляду того, як різні семантичні, синтаксичні і стилістичні засоби використовуються мовцем заради вираження думки.

Будь-які фігури паралелізму – своєрідні стилістичні прийоми, які підвищують змістову виразовість тексту і мають певну інтенціональну заданість і регулярність моделі [16, с. 333]. Проте за умови їх заданості, регулярності моделі, «під час зовнішньої трафаретності, одноманітності паралелізмів як стверджувального, так і заперечного типу в них можна вбачати особливості народного світобачення, сприйняття подій, явищ і предметів через реалії, що оточують людину в повсякденному житті, передусім у природному середовищі» [4, с. 124]. Загалом фігура паралелізму – структурно-семантична, структурно-архітектонічна і структурно-стилістична макроодиниця фольклорно-ліричного універсалу.

Зі структурного погляду фігури паралелізму у думках представлени складносурядним реченням; засобом зв'язку між частинами виступають сурядні сполучники (відношення між частинами – зіставні): *А в святую неділеньку рано-пораненьку, / Не в усі дзвони дзвонять, / А то сини свою неньку, свою стареньку, із подвір'я гонять* [18, с. 367]; відношення між частинами – взаємовиключення: *То не хмари з буйним вітром / З Дніпра налягають – / То Павлюк та Острицяця / Ляхів обступують* [19, с. 260]; у першій частині сполучник **то** може бути опущений: *Не ясний сокол квилить-проквиліє, / То син до отця, до матусі в городи християнські поклон посилає* [14, с. 38];

складнопідрядним реченням: *Гей, як стала то на небі / Чорна хмара наступати, / То стали бідні козаки / А в чистому полі помирати...* [18, с. 95]; очевидно, що у цьому випадку немає ніякої прямої залежності між смертю козаків і часом наступу чорної хмари; тут залежність опосередкована, психологічна: чорна хмара у міфологічному осмисленні – провісник біди, нещастя, лиха – смерті козаків (що й повідомляється у підрядній частині); аналогічний зразок паралелізму: *Ей, як-то б'ється птиця об птиці, / А родина об родині, / Ей, то так-то б'ється отець і мати / Об своїй кривній дитині* [18, с. 115]; почасти у таких випадках спостерігаємо накладання фігури паралелізму і періодичної конструкції: *Як птиці пернаті в чистім полі без древа ночувати, / Як тяжко та важко живій риби без води проживати, / Як тяжко та важко білий камінь з сирої землі проти себе ізняти, – / Ой так тяжко ти важко на чужій чужині без кривної родини помирати!* [18, с. 331].

Паралелізм у формі безсполучникового речення: *Не ясен сокіл на долині по табуру гуляє, / Не білая лебедь співає – / Полковник Филоненко походить, / Словами промовляє <...>* [18, с. 232]; складного речення з різними видами зв'язку (із сурядним і безсполучниковим, з сурядним, безсполучниковим і підрядним тощо): *У святую неділеньку рано-пораненьку, / То не сиза зозуля кувала, / Не дрібна птиця щебетала, / Не у борі сосна зашуміла, / То бідна удова у своєму дому / З своїми дітьми го ... гомоніла...* [18, с. 366]; *А із низу, / Із Дністра / Стиха вітер повіває, / Чорна хмара наступає, / Дрібен дощик накрапає, / А вже душа козацька / З тілом козацьким молодецьким розстряває.* [18, с. 223]; складного синтаксичного цілого: «<...> *Послухай ти, чуро, чи то гуси кричать, / Чи лебеді ячать, / Чи ушкали гудуть, / Чи, може, козаки Дніпром ідуть? / Коли гуси кричать / Або лебеді ячать / То ти зжени. / Коли ушкали гудуть – / Мене схорони. / Коли ж козаки ідуть, / То об'яви: нехай вони човни до берега привертають, / Мене, козака Федора безродного, навіщають*» [18, с. 83].

Думовий епос відзначається функціонуванням своєрідних паралельних структур типу: *теє зачуває, <...> словами промовляє* [18, с. 357], *те зачуває, словами промовляє, сльозами проливає* [18, с. 377], *цеє зачуває, На колінах упадає, Руки вгору піднімає / Господа милосердного прохає та благає* [18, с. 383]. Такі стилістичні універсалії «вбудовані» на основі вербальних тексто-образних універсалій і являють собою структури, що активізують (мінімально) два дієслівні компоненти із залежними словами (іменниками, прислівниками). Вони певною мірою відіграють роль своєрідних «містків», що слугують переходами від однієї дії (опису дії) до іншої. Як правило, такі структури повторюються протягом усього тексту. Показово, що ці утворення характерні лише для думового епосу.

Стосовно паралелізму як певної форми, яка відзначається стилістичними, експресивними характеристиками, Л. Тарасов зауважує, що він виконує подвійну функцію – «структурно-організаційну і підсилювально-експресивну, виступаючи одночасно дієвим засобом формування інтонації, варіювання напруги і емоційності» [17, с. 21]. В. Чабаненко відносить синтаксичну симетрію до загальномовних лінгвістичних категорій (отже, універсальних) і вважає, що синтаксичний паралелізм «відбиває структурно впорядкований лінійно-просторовий рух мовленнєвих компонентів і разом із тим досить часто визначає відношення між семантичним та виразово-естетичним рівнями мовлення (контексту)» [22, с. 209]. Цілісна семантика структур паралелізму впливає зі змісту та образно-сміслових значень компонентів цих структур, що побудовані на різних типах відно-

шень. В основі ж усіх їх – дія, рух (О. Веселовський), естетика та експресія (В. Чабаненко): *То ж не пили пилили / І не тумани вставали, / А то ж три братики рідненькі, / Як то голубоньки сивенькі, / Із города із Озів, / Із турецької, із бусурманської тяжкої неволі втікали* [18, с. 209]. Очевидно, що в наведеному міні-контексті акцент (зіставлення) робиться не на власне об'єктах (явищах природи) і суб'єктах (дійових особах): важливою є дія, опосередкована суб'єктом і об'єктом, що, зрештою, і підкреслюється винесенням дієслів у римованій формі в кінець рядка (зазначимо, що ця ознака – домінування дієслівної рими – визначальна для дум). Семантику зіставлення дійових осіб – братів (у заперечній формі, що виступає своєрідним ствердженням) із пилами та туманами як предметами й явищами навколишнього світу мовби заступає динамізм картин (*пили пилили, тумани встали, три братики втікали*), що, відповідно, трансформується в почуття тривоги, переживання за долю *братиків рідненьких* (зменшено-пестливі суфікси певною мірою вказують на співчуття героям, «голубонькам сивеньким»).

Динамізм опису вибудовується на основі лексико-синтаксичної градаційності: спочатку називається місто *Озів*, далі уточнюється, що це місто – *турецьке*, потім конкретизується, що воно – *бусурманське* – останнє уточнення надзвичайно вагоме для дум як творів, що відображали релігійну належність, яка отожднювалася з національною. Бути в неволі саме в іновірців означало зазнати, насамперед, духовного приниження, тому завершальною, ключовою ланкою є вказівка, що це – *тяжка неволя*.

В іншому випадку: *Гей, гей! Ой у святую неділеньку да барзо рано-раненьку, / Ой да тож-то то не сизії орли заклекотали, / Як то біднії невольники у тяжкій турецькій неволі заплакали, гей!* [18, с. 108] маємо паралельне зіставлення: *орли заклекотали – невольники заплакали*, де очевидним є прирівнювання за діями, що й створює образність, емоційність висловлювання – необхідну умову існування поетичного твору, що «народжується на основі зіставлення об'єктів, які належать до різних класів» [3, с. 280], котрі в основі своїй мають схожість, подібність, що, в свою чергу, «передбачає наявність загальних властивостей» [3, с. 305]. Такими властивостями, якостями є поняття мужності, сили, витривалості, що їх народний досвід, народна свідомість і фольклор ідентифікують з орлами. Побудова паралелізму на основі дієслів із загальною семантикою звукового враження зумовлена роллю слуху в психічному житті людини, який, як зазначив І. Франко, «<...> дає нам пізнати цілі ряди явищ ментальних, невольових, летючих, цілі ряди змін наглих і сильних, що вражають нашу душу» [21, с. 129].

Інший приклад паралелізму: «*Оже то, як ставъ Олексій Попович, / Свои грихи по правди Богу сповидати, / То стала бистрая филя по Чорному морю унимати*» [9, с. 65] фіксує дві паралелі (Олексій Попович грихи сповідає – хвиля затихає). Бура на Чорному морі (і, відповідно, бистра хвиля) має символічне значення: як попередження про біду, смерть, загибель унаслідок неправильної поведінки і як покарання за грихи, а також як надану можливість покаятися. Очевидно, що наведена структура семантико-синтаксичного паралелізму відбиває інформацію і про релігійне тлумачення гріха, і про усвідомлення останнього козаками. Зазначене повною мірою засвідчує той факт, що художня форма (структура паралелізму) «стає формою змісту», тобто здійснює «об'єднання і організацію пізнавальних і етичних цінностей» [6, с. 57].

Фігура семантико-синтаксичного паралелізму може мати загальну семантику інакомовності і вводиться у текст за зраз-

ком притчі тощо, як у думі «Івась Коновченко, Вдовиченко» [18, с. 224–257]. Л. Астаф'єва слушно підкреслювала: «Контекстні зв'язки паралелізму проявляються в його функціональній двоедності: сюжетно-композиційній і художній». При цьому «його композиційна роль розкривається на різних рівнях: він може бути формою композиції, елементом і прийомом» [4, с. 89].

Семантико-синтаксичний паралелізм у думах засвідчений і як цілісноформлена, самостійна текстотвірна художньо-образна одиниця, сюжетно-композиційна одиниця, як, наприклад, у думах «Сестра і брат», «Проводи козака».

Фігура семантико-синтаксичного паралелізму як універсальний народнопоетичний засіб, як тексто-образна універсальність у думах характеризується багатогранністю вияву змістово-образної системи, що значною мірою динамізує, естетизує загальний план оповіді, всією своєю організацією проектується на внутрішній світ людини і на породження емоцій, які, за словами С. Єрмоленко, і є найбільшим скарбом, що знайшов втілення у народнопоетичних текстах [11, с. 22]. Взагалі фігура паралелізму в народних думах – показник традиційності у побудові фольклорно-пісенного тексту, мовно-стилістичний засіб вираження категорій епічності.

Висновки. Фігура семантико-синтаксичного паралелізму виступає органічним складником фольклорно-пісенних текстів, їх фундаментальною художньо-виразовою рисою. Це закономірний для народної творчості спосіб моделювання пісенної оповіді. Як правило, фігури паралелізму будуються в площині порівняння/зіставлення «природа-людина». Конструкції з паралелізмом вказують на взаємозв'язок, взаємозалежність світу природи та світу почуттів людини. Такі фігури відзначаються потужним емоційно-експресивним забарвленням. Структурно означені конструкції представлені різними моделями, в основі яких здебільшого використано прийом порівняння-зіставлення. Майстерно, оригінально реалізували у своїх поетичних зразках прийом паралелізму Т. Шевченко, І. Франко, П. Куліш, митці «Руської трійці» та ін.

Перспективним, на нашу думку, може видатися порівняльний аналіз використання фігур семантико-синтаксичного паралелізму у фольклорі інших народів світу.

Література:

1. Артеменко Е.Б. Синтаксический строй русской народной лирической песни в аспекте её художественной организации / Е.Б. Артеменко. – Воронеж: Из-во Воронежского университета, 1977. – 160 с.
2. Артеменко Е.Б. Принципы народно-песенного текстообразования / Е.Б. Артеменко. – Воронеж: Из-во Воронежского у-та, 1988. – 174 с.
3. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – 2-е изд., испр. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 895 с.
4. Астафьева Л.А. Параллелизм в лирических песнях / Л.А. Астафьева // Художественные средства русского народного поэтического творчества: Символ, метафора, параллелизм. – М.: Из-во Моск. ун-в., 1981. – С. 87–102.
5. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 606 с.
6. Бахтин М.М. Вопрос литературы и эстетики / М.М. Бахтин. – М.: Худ. лит., 1975. – 504 с.
7. Богатырев П.Г. Язык фольклора / П.Г. Богатырев // Вопросы языкознания. – 1973. – № 5. – С. 106–116.
8. Веселовский А.Н. Историческая поэтика / вступ. ст. И.К. Горского; сост., коммент. В.В. Мочаловой. / А.Н. Веселовский. – М.: Высшая школа, 1989. – 406 с.
9. Українські народні думи. Том перший. Тексти № 1–13; вступ – К. Грушевської. – К.: Держ. вид-во України, 1927. – 176 с.

10. Єрмоленко С.С. Образные средства морфологии / С.С. Єрмоленко. – К.: Наук. думка, 1987. – 113 с.
11. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С.Я. Єрмоленко. – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
12. Квятковский А. Поэтический словарь / А. Квятковский. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 376 с.
13. Кононенко В.І. Рідне слово: підручник для шкіл із поглибленим вивченням української мови, ліцеїв, гімназій, колегіумів / В.І. Кононенко. – К.: Богдана, 2001. – 303 с.
14. Народні думи: [збірник / упоряд., передм., приміт. С. Мишанича; іл. худож. В. Лопати]. – К.: Дніпро, 1986. – 173 с., іл.
15. Плисецкий М.М. Положительно-отрицательное сопоставление, отрицательное сравнение и параллелизм в славянском фольклоре / М.М. Плисецкий // Славянский фольклор. – М.: Наука, 1972. – С. 125–163.
16. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е.А. Селиванова. – К.: Фитосоцицентр, 2002. – 336 с.
17. Тарасов Л.Ф. Поэтическая речь (типологический аспект) / Л.Ф. Тарасов – Харьков, 1976. – 139 с.
18. Украинские народные думы / изд. подгот. Б.Н. Кирдан; отв. ред. серии «Эпос народов СССР» А.А. Петросян; отв. ред. тома В.М. Гацак; вст. ст. Б.П. Кирдана – М.: Наука, 1972. – 560 с.
19. Українська мова: Енциклопедія. – К.: «Укр. енциклопедія імені М.П. Бажана», 2000. – 750 с.
20. Формановская Н.И. Стилистика сложного предложения / Н.И. Формановская. – М.: Русский язык, 1978. – 240 с.
21. Франко І.Я. Із секретів поетичної творчості / І.Я. Франко. – К.: Рад. письм., 1969. – 192 с.
22. Чабаненко В.А. Стилiстика експресивних засобiв української мови / В.А. Чабаненко. – Запорiжжя, 2002. – 351 с.
23. Якобсон Р. Работы по поэтике / Р. Якобсон. – М.: Прогресс, 1987. – 464 с.

Беценко Т. П. Фигура семантико-синтаксического параллелизма как культурно-эстетическое средство тексто-образной организации народных дум

Аннотация. Семантико-синтаксический параллелизм – универсальное художественно-образное средство языковой организации фольклорно-песенных произведений, в частности дум, что обусловлено природой стилистической макроструктуры, регулярностью модели, содержательной изобретательностью.

В статье рассмотрены взгляды на сущность семантико-синтаксического параллелизма как стилистической фигуры, описана структура параллелистических конструкций в думовом дискурсе.

Ключевые слова: семантико-синтаксический параллелизм, думовый эпос, сравнение, прием сопоставления, язык народных дум, фольклорно-песенные тексты.

Betsenko T. The figure of semantic-syntactic parallelism as a cultural-aesthetic means of the text-shaped organization of people's doom

Summary. Semantico-syntactical parallelism – the general-purpose is art-shaped means of the language organization of folkloro-song products, in particular – thoughts. A parallelism figure it is qualified as tekstovo-shaped universal that is argued by the nature of a stylistic macrostructure, a regular of model, an informative ingenuity.

In article it is considered sights at essence of semantico-syntactical parallelism as stylistic figure; it is described structure of parallelism constructions in dumas a discourse.

Key words: semantico-syntactic parallelism, dumas epic, comparison, comparison, languages of folk dumas, folklore texts.